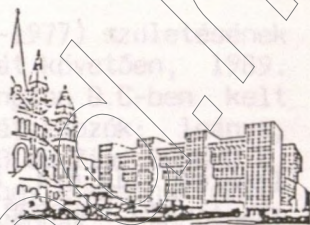


VASVÁRY COLLECTION NEWSLETTER



Szeged

„Vixi, non inutilis.”

1989/1

A NEWSLETTER elindításával a célunk egyrészt az, hogy szélesebb körben hírt adjunk a szakembereknek és az érdeklődőknek a Vasváry-gyűjteménnyel kapcsolatos minden eseményről. Másrészt segítségére kívánunk lenni a hazai és külföldi kutatóknak egyaránt. A gyűjtemény a legnagyobb magyarországi adattár az amerikai magyarság történetét kutatók számára.

Nem titkolt reményünk az sem, hogy e kiadvány által tágabb lehetőségeink nyílnak a kapcsolatok bővítése terén, ugyanis ezeken a hasábokon Önnek is lehetőséget adunk arra, hogy ha közölnivalója van, vagy információra van szüksége, az ebben a formában megjelenhessen és az érintettek tudomására juthasson.

Első számunkat két nyelven készítettük -- noha a két rész nem szó szerint azonos. Kérjük, jelezzon vissza címünkre, hogy melyik nyelvet tartja hasznosabbnak a NEWSLETTER számára a továbbiakban.



Vasváry Üdön, Washington 1974

Több mint tíz éve, 1978-ban szállították Washingtonból Magyarországra, Szegedre a Vasváry-gyűjteményt. Sajnos azonban nem érkezett haza hiánytalanul, mivel néhány irattartó, szám szerint négy elveszett. Most lehetőség nyílt arra, hogy a hiányzó irattartók (a Benyovszky Móric 1-3. és a Lincoln 3.) anyagát másolat formájában beszerezzük az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött mikrofilmről. A gyűjtemény anyaga egyébként New Brunswickban (New Jersey, USA) is hozzáférhető az Amerikai Magyar Alapítványnál.

Ugyancsak nem érkezett meg Szegedre

Kende Géza Magyarok Amerikában 1583-1926 című (Cleveland, 1927) igen értékes könyve, amelynek értékét növeli, hogy Vasváry ellátta bejegyzésekkel, kiegészítésekkel, helyesbítésekkel. Még a gyűjtemény hazaérkezése előtt tervbe vette könyvtárunk a könyv e példányának hasonló kiadását. Az ötlet Péter Lászlótól származott, aki 1975-ben Vasváry meghívására kint járt Washingtonban, és leltárt készített az anyagról. Sajnos, a könyvnek ez a jegyzetekkel ellátott, egyedülálló példánya többszöri próbálkozásaink ellenére még mindig nem került elő.

POLLERECZKY JÁNOS

a forradalom őrnagya

Csaknem tíz éve állunk kapcsolatban dr. Gundel Endréné Kabdebó Györgyivel, a Pollereczky-család történetének elhivatott kutatójával, akinek nevelőapja Pollereczky Endre volt, egyenes le származottja Pollereczky Ferenc András (1737--1800) brigadéros generálisnak.

Kutatónk rendszeresen küld tájékoztatást elért eredményeiről, és hiteles dokumentumokkal gazdagítja a Vasváry-gyűjteményt a Pollereczkyek vonatkozásában, különös tekintettel Pollereczky János László (1748--1830) őrnagra, aki a már említett brigadéros öccse volt, és részt vett az amerikai függetlenségi háborúban. Az ő érdemei kevésbé ismertek a nagyközönség előtt mint egy másik magyaré, Kovács Mihály ezredesé, aki ugyanabban a háborúban harcolt.

Dr. Gundelné több mint húsz éve tartó kutatásainak célja, hogy Pollereczky János érdemeit elismertesse Amerikában, és egyben magyarságát is bizonyítsa. Nehéz harcot kell ugyanis folytatnia azzal az Amerikában sokak által vallott tévhittel szemben, miszerint Pollereczky szlovák lett volna.

Zachar József így ír a Hadtörténelmi Közleményekben: "Az 1920-as évekig az amerikai lengyelek tekintették magukénak Pollereczky Jánost. Újabban pedig, ... szlávosan hangzó neve után és a család egykori származási helyének mai állami hovatartozása alapján, szlováknak tartják az Amerikai Egyesült Államokban. Lengyeles nevét a család valójában a Turóc vármegyei Poleréka községből vezeti le, amelyet az 1262-es nemességre emeléskor kapott birtokul, és ahonnan a középkorban egy időre Lengyelországba települt át." (1980/2, 294--295.)

A család 1262-ig, IV. Béláig (ettől a magyar királytól kapták az első magyar nemességüket) visszamenő folyamatos dokumentációval tudja bizonyítani magyarságát.

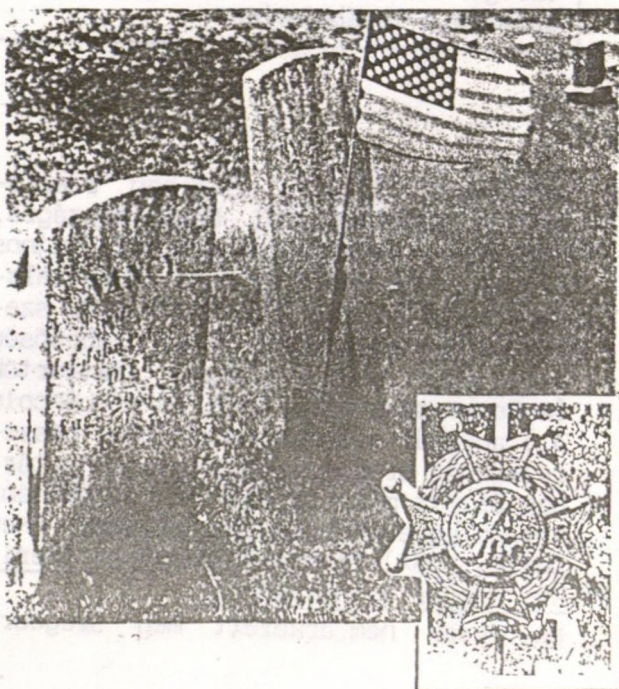
Pollereczky János életének főbb mozzanatait dr. Gundel Endréné levelei és Zachar József fent említett tanulmánya alapján:

Katonai szolgálatát hadnagyként kezdte Franciaországban a Bercsényi-huszárez-

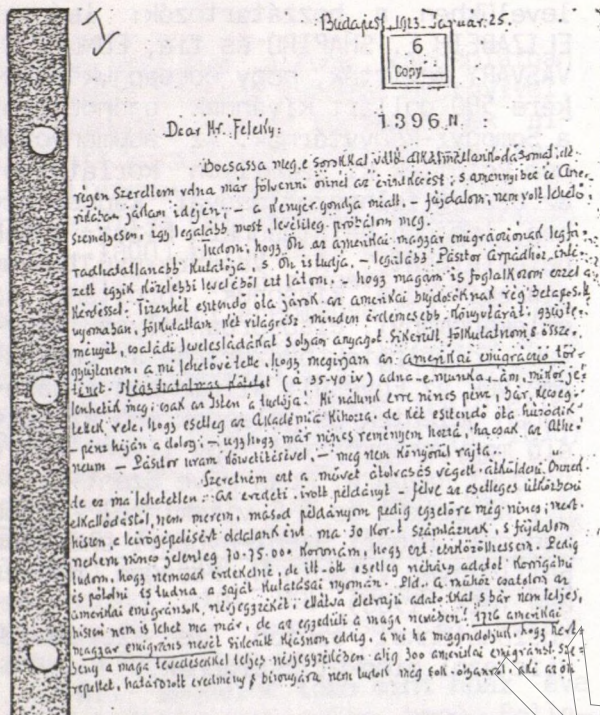
rednél 1763-ban, majd 1765-ben a Chamborant-huszárokhoz helyezték át. Később a Lauzun-légió könnyűlovasságának parancsnokaként szolgált, és 1780 áprilisában a légiónal hajózott be, hogy részt vegyen az amerikai függetlenségi háborúban. 1783-ban, a háború befejeztével nem tért vissza Franciaországba, hanem az Egyesült Államokban maradt. Ő volt az első magyar, aki amerikai állampolgár lett, 1788-ban.

További életútjának legfontosabb adatait a Maine állambeli Dresden városka történetéből ismerjük (C.E. Allen, History of Dresden, Maine. 1931): 1794-ben a Pownalborough-ból Dresdenre keresztelt városka első jegyzőjévé választották. Elsőnek rendelte el a városban a kötelező polgári anyakönyvezést, korábban ugyanis nem vezettek nyilvántartást a születésekről, házasságokról és az elhalálozásokról. 1796-tól 1802-ig a közeli Seguin-sziget világítótornyaának őre volt. 1805-ben újra Dresden főjegyzőjévé választották, ezt a tisztséget 1828-ig töltötte be. 1830. június 8-án halt meg.

Háza ma is áll a városban, sírja ma is itt található a feleségéé mellett a Pine Grove nevű temetőben.



RÁCZ RÓNAY KÁROLY élete, művei, levelei



Rácz Rónay első levele Felekyhez (R1/d:8)

Két irattartóban őrizzük Rácz Rónay Károly FELEKY Károlyhoz 1923-1927 között írott 21 levelének másolatát. Mindketten az amerikai magyarság lelkes kutatói voltak, értékes gyűjteménnyel rendelkeztek ebben a tárgykörben, azonban napjainkra teljesen szétforgácsolódott vagy egészen eltűnt az általuk összegyűjtött anyag. Vasváry Ödön, halála előtt egy évvel, 1976-ban talált rá az eredeti levelekre a washingtoni Kongresszusi Könyvtárban, és másoltatta le azokat a gyűjteménye számára.

Ez év februárjában újabb Rácz Rónay levelekre bukkantunk az MTA Kézirattárában, s adattárunkat a MÁRKI Sándor szegedi (azelőtt kolozsvári) történészprofesszorhoz 1921-24 között írott 9 levél (és egy postai feladóvevény), és a GÁBOR Andornak 1920-ban küldött levelezőlap másolatával bővítettük.

Ezúton kérjük azokat, akik tudnak Rácz Rónay kéziratok létezéséről, vagy adatokkal tudnak szolgálni az életéről, keressenek meg bennünket. 1927 után ugyanis nyoma veszett. Feltételezhető, hogy meghalt nem sokkal a Felekynek írt utolsó levele (1927. január) után -- de tények nem állnak rendelkezésre ebből az időszakból.

Ugyancsak nyoma veszett annak a nagy jelentőségű kéziratnak is, amelyről a szerző így írt Felekynek 1923. január 25-én: "...olyan anyagot sikerült föl kutatnom s összegyűjtenem, ami lehetővé tette, hogy megírjam az amerikai emigráció történetét. Négy hatalmas kötetet (a 35-40 ív) adna e munka, ám, mikor jelenhetik meg, csak az Isten a tudója!"

Az ehhez a műhöz írt bevezető nyomtatásban olvasható az Új Magyar Szemle 1921. júniusi számában, "A magyar emigráció Amerikában" címmel.

Kiadásra készen állt ez a munka, olyannyira, hogy Rácz Rónay megkérte Márki Sándor professzort (aki egyébként az első összefoglaló tanulmányt írta "Amerika s a magyarság"-ról a Földrajzi Közlemények 1893. márciusi számában), nézné át a kéziratot, mielőtt azt a kiadóhoz elküldi. (Nem tudjuk azonban, hogy Márki Sándor végül is elolvasta-e a kéziratot). Hihetetlenül sok adat birtokába juttatná a kutatókat ez a kézirat, ha valahol felbukkanna és nyomtatásban is megjelenhetne, Rácz Rónay Károly eredeti elképzelése szerint.

A VASVÁRY NEWSLETTER kiadója a Somogyi-könyvtár, Szeged, Dóm tér 1-2. Magyarország/Hungary, H-6720. Tel: (62) 22-322.
Szerkeszti: Kórász Mária, a Vasváry-gyűjtemény kezelője.

TO THE READER

One of our aims with starting the NEWSLETTER is to make the things that happen to the Vasváry Collection (however unimportant they might seem) known in a wider circle of experts and interested people. The other is to endeavour to help Hungarian and American researchers. The Collection is the largest depository of information for experts studying the history of Hungarians in America.

Nor do we make a secret of our hope that the NEWSLETTER will enhance our possibilities in establishing, deepening and widening connections with whoever read it, since our sheets are open for our readers. So if you have any information to offer, note to make or query to ask, please feel free to use the NEWSLETTER for your purposes.

This first number is bilingual. We would appreciate if you let us know in which language you think the NEWSLETTER should be published (English, Hungarian or both?).

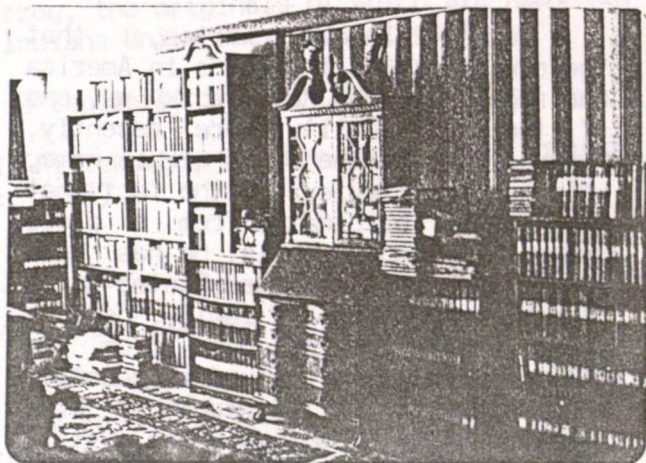
Following the centennial of ÖDÖN VASVÁRY (1888--1977), his daughter ELIZABETH E. SHAPIRO and his son, EDMUND C. VASVÁRY wrote us a letter from Washington D.C. on February 3, 1989, telling us that they wished to give the Somogyi Library \$500.00 in memory of their father. Not setting any restrictions concerning the purposes the money would be used to, they trusted the investment to our discretion. We have decided to spend the donation for making additions to the Vasváry Collection, our primary aim being the acquisition of books and journals that have been published in the United States or in Canada, on/by the Hungarians living there. Just one example is Ralph W. Moss's book, Free Radical: Albert Szent-Györgyi and the Battle over Vitamin C (Paragon House, New York, 1988).

We think it is proper that we express here our appreciation to both families for their kind and generous donation.

It was over ten years ago that the Vasváry Collection was brought to Szeged, Hungary from Washington D.C. Unfortunately it did not make the journey without losses because some of the loose-leaf volumes (four to be precise) were lost on the way. Now it has become possible to fill in the gaps left by the missing volumes (Móric Benyóvszky No's 1-3 and Lincoln No. 3) by getting the material in them on photocopies to be made from the microfilms kept in the Országos Széchényi Könyvtár. The Collection is also accessible on the microfilms kept in New Brunswick N.J., at the American Hungarian Foundation.

Also disappeared on the way home a very valuable book: Kende Géza, Magyarok Amerikában 1583--1926 (Cleveland, 1927) -- a two-volume work, made the more valuable by the notes and corrections of Ödön Vasváry in his own hand. Even before the Collection found its way to Szeged, the Somogyi Library had planned to publish a facsimile edition of Vasváry's annotated, amended and corrected copy of Kende's book. The idea originated from dr. László PÉTER, who visited the Rev. Vasváry in Washington D.C. in 1975 in order to make an inventory of the material.

Unfortunately, however, for all our efforts, this unique copy of Magyarok Amerikában has not been recovered yet.



The Collection in Washington in 1974

KÁROLY RÁCZ RÓRAY

His Life, Works and Letters

TWO LOOSE-LEAF VOLUMES contain the copies of 21 letters written by Károly RÁCZ RÓRAY to Károly FELEKY during the years 1923--1927. Although both men were eminent researchers of Hungarians and the US (RácZ Rónay in Hungary, Feleky in the USA), and owned valuable collections on the subject, the material they gathered together has been completely dispersed and/or lost since they died. In the last year of his life, Ödön Vasváry came across the original letters in the Library of Congress in 1976 and had them copied for his own collection.

In February of this year we found some more letters by RácZ Rónay in the Manuscript Archives of the Hungarian Academy of Sciences. The copies of nine letters (and of one postal receipt), written between 1921 and 1924 to Sándor MÁRKI, professor of history at Szeged (formerly Kolozsvár) University, and of a post card (1920) to Andor GÁBOR, have also been added to our collection.

And now we hereby announce a 'quest' for Károly RácZ Rónay and his works. Any scrap of information or fact relating to his person or his collection will be much appreciated. We have no trace of him after 1927 -- it is assumed that he died not long after he had written his last letter to Károly Feleky in January, 1927; but no facts are known about his fate after that.

Nor do we know what happened to that very important manuscript, of which RácZ Rónay himself wrote the following to Feleky in his letter of January 25, 1923: "...I have managed to discover and collect materials that have made it possible for me to write the history of the American emigration. The work would run to four big volumes (35-40 printed sheets), but only God knows when it can appear."

The introduction he wrote to this work was, however, published in Új Magyar Szemle (June, 1921) under the title "A magyar emigráció Amerikában".

The book was ready for publication, so much so that the author asked Professor Márki (who, by the way, had written the first comprehensive study on "America and the Hungarians" in the March 1893 issue of Földrajzi Közlemények) to read the manuscript before sending it to a publisher. (It is not known whether Professor Márki actually came to read the work.) Researchers would find the manuscript an immense quarry of information if it came to light again and could be really published, in accordance with the original wish of Károly RácZ Rónay.

RácZ Rónaynak, itt közzétett leveleit 1976 októberében találtam meg a Library of Congress Kézirattárában, "Feleky Collection" jelzés alatt. Rónay igen keveset tudott, nem sokáig volt A-ban, New Yorkba kívülről nem igen ismerkedt. Egidőben Budapesti Magyar Gyűjtőmunka-dolgozó, aki 1905-ben került Amerikába (lásd: Rudnyánszky, Kötet).

A levelek bőségesen mutatják, hogy R.R. sokkal több volt, mint egyszerű, szorgalmas, lelkiismeretes, háterműű történelmi kutató volt, az igazi utazó kutatók között, a tényleges, valószínűleg megfigyelő, akik aztán egyesek alapján ki is használták. Összeállításai nem lévén, nem tudogató, írásait nem publikálhatta a 2 háború közötti Európában. A levelekben el-örvöltő "Közben lévő" munkáit - hova került ezek, levéljeivel együtt?

A levelek igazolják, hogy nagyon sok fontos adat R.R. kutatásának eredménye, amit azóta Vasváry is, kende is gyűjtés nélkül felhasználtak, mag kezében itt 54 megemlékező R.R. nevét - de nem hangsúlyozva, hogy "nem minden adatjuk".



Itt lévő levelei Közleg utolsó 927 jan. 24. én írt "Ügtem mi történt vele, még nem tudom."

Vasváry Ödön
*) Jankovics 37. évi rovat
1896-ban közzétett (Lásd p. 91.)

Vasváry's note on RácZ Rónay, 1976 (R1/d:6)

A képen még látható az amerikai zászló, rúdján a Cincinnatus-rend jelvényével. 1981-ben, nem sokkal a kétszáz éves évforduló előtt eltűnt, s ekkor a sírkövet is megrongálták.

E kutatásokkal kapcsolatban meg kell említenünk dr. Vladimir Baumgarten szlovák származású amerikai történész nevét is, aki 1986 óta végez közös kutatásokat dr. Gundel Endrével, és egy könyvre való anyag már összegyűlt az évek során. E pillanatban a könyv megjelentetése anyagi nehézségekbe ütközik, de talán akadnak támogatói Amerikában is ennek az ügynek, akiknek segítségével mielőbb megjelenhet Pollereczky János őrnagy hiteles élettörténete.

VASVÁRY ÜDÖN (1888--1977) születésének századik évfordulóját követően, 1989. február 3-án Washington D.C.-ben kelt levelükben a hozzátartozók: leánya, ELIZABETH E. SHAPIRO és fia, EDMUND C. VASVARY megírták, hogy édesapjuk emlékére 500 dollárt kívánnak ajándékozni a Somogyi-könyvtárnak. Az adományozók nem kötöttek ki semmilyen korlátozást az összeg felhasználásával kapcsolatban, legjobb belátásunkra bízva annak befektetését. A Vasváry-gyűjtemény gyarapítására kívánjuk fordítani az emlékadományt, elsősorban olyan könyvek, folyóiratok beszerzése a célunk, amelyek az Egyesült Államokban, Kana-dában jelentek és jelennek meg az ott élő magyarságról/tól. Egy ilyen könyv például Ralph W. Moss műve Szent-Györgyi Albertről és a C-vitaminról (Free Radical: Albert Szent-Györgyi and the Battle over Vitamin C. Paragon House, New York, 1988).

Köszönetünket ezúton is szeretnénk kifejezni mindkét családnak.

KÖSZÖNJÜK...

Eszterhás Istvánnak (Cleveland Heights, Ohio, USA) Kováts Mihály hajóra száll című kétkötetes történelmi regényét (Szerző kiadása: Cleveland Heights, 1980);

Zas Lórántnak (Thousand Oaks, California, USA) az Oltárt faragj című verseskötetét (Hazánk: Boardman, 1989);

Soós Józsefnek (Baltimore, Maryland, USA) az Amerikai Magyar Értesítő elküldött számaint;

Patzauer Dezsőnek (Mississauga, Ontario, Kanada) az Irodalmi Újság legutóbb - elküldött, 1987-1988-as évfolyamát;

dr. Archie Hendersonnak (Houston, Texas, USA) és Novák Györgynek (Szeged), hogy közvetítésükkel a Vasváry-gyűjteménybe került George Anheil felesége (Márkus Boske) Herzog Györgyhez írt 13 levelének másolata. A levelek eredetijét Bloomingtonban (USA) az Archives of Traditional Music őrzi;

Éltető Lajosnak (Portland, Oregon, USA) az ITT-OTT című folyóirat rendszeresen küldött számaint;

Várdy István Bélának és Várdy Huszár Ágnesnek (Pittsburgh, Pennsylvania, USA) Triumph in Adversity című könyvüket (Columbia UP: New York, 1988).

Megrendelhetők címünkön a következő művek:

Vasváry Üdön: Magyar Amerika. Szeged, 1988. A könyv Vasváry Üdön válogatott írásait tartalmazza, és a szerző születésének századik évfordulójára adta ki a Somogyi-könyvtár. Ára: 100.--

Csillag András: Mutató a Vasváry-gyűjteményhez. Szeged, 1984. A kiváló index-kötet a gyűjtemény eredeti anyagában segíti a tájékozódást. Ára: 30.--

JOHN POLLERECZKY

the first Hungarian-born citizen of the US

For nearly ten years we have been exchanging letters with Mrs Györgyi K. Gundel, a devoted researcher of the history of the Pollereczky family. Her stepfather was Endre Pollereczky, a straight descendant of Brigadier General Ferenc András Pollereczky (1737--1800).

She has regularly kept us informed about her latest findings and enriched the Vasváry Collection with authentic documents concerning the Pollereczkys, especially Major János László Pollereczky (1748--1830), brother of the General mentioned above, who fought in the American Revolutionary War. His merits and exploits are less widely known than those of another Hungarian, Colonel Mihály Kováts, who also fought for the patriot cause in the same war.

The aim of Mrs Gundel's researches for twenty years has been to have the merits of J. Pollereczky recognized in the USA and at the same time to prove that the Major was Hungarian. For it is difficult to fight the misconception, which quite a number of people share in the United States, that Pollereczky was Slovak.

József Zachar writes, that "before the 1920s the Poles in America had regarded János Pollereczky as one of their nationality. More recently, however, ... on the basis of his name, which sounds Slavic, and the fact that the family originated from a place today in Czechoslovakia, he has been looked upon in the United States as a Slovak. In fact, the family derives their Polish-looking name from the village Poleréka (Turócz county), which they got in 1262 together with their nobility, and from where, still in the Middle Ages, they moved for a while to Poland." (Hadtörténelmi Közlemények, 1980/2, 294--295.).

The family can document their descent continuously way back until 1262, the time of King Béla IV, who elevated them among the Hungarian nobility, and prove that they are Hungarians.

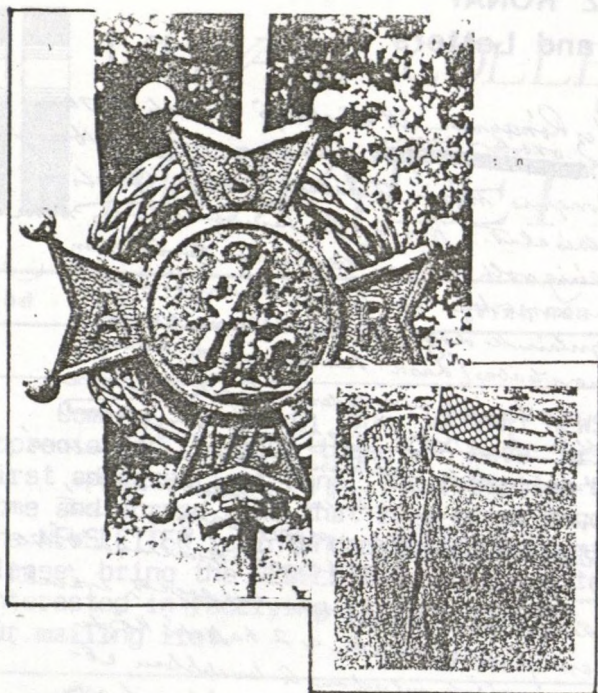
Here follow the main events in the life of János László Pollereczky, based on Mrs Gundel's letters and József Zachar's essay quoted above:

Starting his military career in France as a lieutenant with the Bercsenyi Hussar Regiment in 1763, in 1765 he was posted to the Chamborant Regiment. Later he served as the light cavalry commanding officer of the Lauzun Legion, and in April, 1780 he embarked with the rest of the Legion for America to fight in the revolutionary war. When the hostilities were over, instead of returning to France he remained in the United States and became the first Hungarian to get American citizenship in 1788.

The events of the rest of his life in the States are known from the History of Dresden, Maine, by Charles E. Allen (1931).

In 1794 he was elected first notary of the town, which had just changed its name from Pownalborough to Dresden. He introduced compulsory civil registration, no births, marriages and deaths having ever been registered there officially before. From 1796 to 1802 he was guard of the lighthouse on nearby Seguin Island. In 1805 again elected chief notary, he continued to hold this office till 1828. He died in Dresden, on June 8, 1830.

His house still stands in the town, and his and his wife's gravestones are in Pine Grove Cemetery.



The photograph here shows the badge of the Society of the Cincinnati on the inset, which disappeared in 1981, not long before the Bicentennial. The stone was also damaged at the same time.

This account would not be complete without the name of dr. Vladimir Baumgarten, American historian of Slovak origin, who has been conducting joint researches with Mrs Gundel since 1986 and collected enough material for a book. At present its publication is hindered by financial difficulties, but it is hoped to attract supporters in the United States, who would help the authentic story of Major Pollereczky find its way to a larger audience.

OUR THANKS TO

István ESZTERHÁS (Cleveland Heights, Ohio) for his two-volume historical novel, Kováts Mihály hajóra száll (published by the author: Cleveland Heights, 1980);

Lóránt ZAS (Thousand Oaks, CA) for his book of poems, Oltárt faragj (Hazánk: Boardman, Ohio, 1989);

József SOÓS (Baltimore, Md) for the numbers of Amerikai Magyar Értesítő;

Dezső PATZAUER (Mississauga, Ont, Canada) for the 1987 and 1988 volumes of Irodalmi Újság he has recently sent us;

dr. Archie HENDERSON (Houston, Tx) and György NOVÁK (Szeged), whose mediation has put the Collection in possession of the copies of 13 letters from Mrs George Antheil (Böske Márkus) to George Herzog, the originals of which are kept in the Archives of Traditional Music, Indiana University, Bloomington;

Lajos ÉLTETŐ (Portland, OR) for sending us regularly the magazine ITT-OTT;

Steven Béla VÁRDY and Ágnes VÁRDY HUSZÁR (Pittsburgh, Pa) for their book Triumph in Adversity (Columbia UP: New York, 1988).

You can order the following publications at our address

- Vasváry Ödön, Magyar Amerika. Szeged, 1988. ISBN 963 7581 69 3. Price: 100 Fts (plus shipping to the US: 68 Fts). -- A selection from the writings of the founder of the Vasváry Collection, published for the centennial of his birth.
- Csillag András, Mutató a Vasváry-gyűjteményhez. Szeged, 1984. ISBN 963 7581 42 1. Price: 30 Fts (plus shipping). -- A clearly organized, very useful index to the original material of the Vasváry Collection.